

GLEDALIŠKI LIST

Narodnega gledališča v Ljubljani

1940-41

DRAMA

8 F. MILČINSKI:
CIGANI

Din 2:50

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI
1940/41 DRAMA Štev. 8

FR. MILČINSKI:

CIGANI

PREMIERA 9. NOVEMBRA 1940

Fran Milčinski, avtor »Ciganov«, ki se po vojni zdaj prvič igrajo v Narodnem gledališču, je dal slovenski drami poleg te ve-sele igre še »Volkašina«, dramtizacijo po Tolstojevi pripovedki »Kjer ljubezen, tam Bog«, komedijo »Martin Krpan mlajši« in otroško igro »Mogočni prstan«. Bolj znan nego kot dramatik je Milčinski kot humorističen pisatelj podlistkov, zvrsti, kateri je njegov lahki in dovtipni humor z rahlo in nestrupeno satirično pri-mesjo še najbolj kos. Zato si je z njo pridobil med občinstvom nai-širšo popularnost. Zbirke njegovih humoresk so naslednje: »Muho-borci«, »Drobiž«, »Gospod Fridolin Žolna in njegova družina«, »Dvanajst kratkočasnih zgodbic« in posmrtna zbirka iz njegove zapuščine. Njegovo najtehtnejše delo pa je nedvomno humoristično vzgojna knjiga »Ptički brez gnezda«. Njegove »Pravljice«, ki vse-bujejo obdelane slovenske ljudske pripovedke, so priljubljeno otroško štivo.

Humor Milčinskega sloni ves na situacijski komiki in na dovtipu. Pri tem postane včasih banalen, nekajkrat celo neokusen, dasi je velika večina njegovih listkov v svoji komiki vendarle zmerna in zdržana. Njegova priljubljena pisateljska kretnja je igrati pred bralcem treznega in razsodnega meščana in celo filistra, ki pripoveduje zgodbe in dogodivščine ter jih z vso resnobo zelo pametno komentira. Pri tem pa se skriti Milčinski ironično posmehuje pripovedniku samemu in njegovemu zdravemu razumu. Poteza, ki jo je zelo bistroidno opazil in poudaril že Anton Slodnjak v svoji »Zgodovini slovenskega slovstva«.

V humornem duhu njegovih listkov je spisana tudi njegova vesela igra »Cigani«. Zgrajena je vsa na komičnih in zabavnih situacijah in avtorjev smeh velja nekaterim značilnim pojavom našega predvojnega življenja. Smejemo se dobro podanemu vzdušju naše tedanje province, provincialni sodniški idili, predvojnim predstavnikom naše siromašne Talije in nekako že tipičnemu avstrijskemu sodnemu slugi, silovitemu in slavnemu bivšemu vojaku in pijančku. Skratka nedolžen smeh, skoraj brez žela, vesel in brezskrben.

Zaplet in razplet igre slonita na dveh motivih, na aferi z izposojenimi zaprtimi cigani in na preprosti ljubavni intrigi. Tadva motiva se prepletata dovolj spretno, dasi tudi dovolj prozorno, in prinašata s seboj nekaj idilično komičnih situacij, ki bi mogle biti pri temeljitejši obdelavi bolj učinkovite in zabavne. Zato vzbuja vsa veseloigra bolj vtis koncepta, samo skiciranega osnutka, kakor pa dodelane igre. V tem je njena poglobljena pomanjkljivost, dasi vendarle nudi dokaj zabave in priložnosti za smeh in dasi je v nji zdrav zametek za uspešno, četudi preprosto veseloigro ali burko.

J. Vidmar

F. Milčinski: Cigani

(O priliki ponovne uprizoritve.)

Gospod Fran Dolinar in gospod Fridolin Žolna sta se zarotila proti meni v tretji osebi, namreč v osebi Frana Milčinskega... Kakšna je bila ta zadeva, prašate? O popolnoma enostavna in preprosta! Jaz sem trdil z vso gorečnostjo in globokim prepričanjem, da »Cigani« niso bili še nikdar in nikoli igrani na oficijalnem odru slovenskega gledališča in to pred in po tako zvani prejšnji svetovni vojni (zdaj, za vruga moramo te presnete svetovne vojne že diferencirati).

Saj pravim, položila sta me gospoda Dolinar in Fridolin, v tretji osebi... Pa srečam starega, dobrega znanca v stari kavarni in s svečanim aplombom mi pové o tej zaroti, češ: zmota, gospodine, »Cigani« so bili že igrani in sicer tega in tega leta in rajnki dr. Zbašnik je pisal kritiko o tej premieri, pisal jo je v »Ljubljanskem zvonu«.

*

Jaz nisem šel gledat starih ljubeznivih letnikov te simpatične revije — pomislil sem samo, da je minilo od tedaj dobrih trideset let, da se je izpremenilo marsikaj, da je ostalo še marsikaj in pa še to, da so stvari, ki ostanejo vedno in večno — to je pa smeh. Ako danes izgovorimo med povprečno omikanim svetom pri nas ime Fridolin Žolna ali Milčinski, sleherni vé, da je to v zvezi z vedrostjo, duhovitostjo, šalo in ljubeznivim smehom, ki je samo zdravje.

*

Znana stvar je, da je Milčinski krajšal ure marsikomu s svojimi navihanimi črticami, podlistki in podobnimi igračkami, kate so včasih zelo dragocene, kot je dragocen porcelan v majhnih figuricah iz Sèvres, Meisna ali dunajske manufakture. Njegova umetnost v mali zgradbi je dragocena, kot miniaturna umetnost in pri nas še nima para.

*

Pa tudi kot dramski pisatelj ni nepoznan. Nasprotno! Svoječasno ga ni bilo odra na deželi, ki ni uprizoril z uspehom »Brata

Sokola« in pa »Ciganov«. Jasna stvar! Ni ga bilo »komika« na deželi, ki si ni zaželel zaigrati simpatičnega in zapitega slugo Petra Brenka, ni je bilo »primadone«, ki ni hrepenela po postavni Anici. Zanimivo bi bilo ugotoviti, koliko predstav so doživeli »Cigani« in kakšne ciganske tantijeme je prejel zanje avtor.

Pa ne samo kot komediograf se je poizkusil Milčinski. Napisal je folklorno igro izpod Gorjancev »Volkašina«. Ne vem, če se je ta enodejanka že igrala, vsekakor pa moram ugotoviti, da stavi ogromne zahteve do odra; ansambel, muziko, običaje in ples, z eno besedo — to je komad, ki bo morda nekoč na kakšnem festivalu dolenske folklore tvoril močno točko programa.

Še ene zadevice ne smemo pozabiti. Prenesel je Milčinski v dramsko obliko, povest Tolstega »Kjer ljubezen, tam Bog«. Z izredno nežnostjo in rahločutnostjo obravnava snov in človek bi v njej zaman iskal onega šaljivca in kramljalca, ki se imenuje Fridolin Žolna.

Po prevratu je Milčinski ustvaril še dvojce del. Prvo je »Mogočni prstan«, ki je pred osemnajstimi leti doživelo toliko repriz kot zelo odlična opereta. Drugo je »Krpan mlajši«, ki je manj posrečeno, kajti Levstikova zgodba je narodna lastnina.

*

Kaj pa je s »Cigani«. Bogme, dejal bi skoraj, da so »Cigani« nekaj več, kot so in pa da so nekaj manj kot so. Brez dvoma je, da je gledal Milčinski, ko je pisal »Cigane« na svoje bogate izkušnje iz sodnijskih uradov, sob, razprav... Imel je služiti zakonikom, ki so bili c. kr., paragrafom, ki so bili smešni in onemu znamenitemu, staroslavnemu »Amtsschimmelnu«, ki ima presneto trdovratno življenje in čigar pasma je še dandanašnji v čisljih. Vse to je Milčinski dobro vedel in še bolj poznal. Poznal je tudi žargon uradnega jezika in ga pridno in spretno uporabil. — Poznal je Milčinski presneto dobro Molièra in odlično Gogolja in marsikaj se je kot vnet učenec naučil od mojstrov. Tu v »Ciganih« srečamo celo »revizorja — inspektorja«!

Ampak! Kot jurist je naš avtor dobro poznal besedo, ki se ji pravi »cenzura«. In tedanja c. kr. cenzura je bila presneto občut-

ljiva. O tem hranimo v arhivu dragocene cvetke in spornine in ako bi jih dobil Milčinski svoječasno v roke, bi mu te cenzurne eskapade služile za nebroj odličnih feljtonov in zgodb. Baš zato Milčinski ni mogel v »Ciganih« razviti onega, kar je hotel — satire, kajti visoko stoječi in sedeči avstrijski bonci bi bili užaljeni in bi rekli: ne... na podlagi paragrafa tega in tega, številca in ta, uredbe z dne tega in tega... Da, da, tako je bilo...

Zato se je zadovoljil s satirico o našem ljubkem malomeščanstvu. Seveda se godi vse to v dobi, kateri smo rekli »secesion«. Bilo je čudovito! Kdor želi spoznati »secesion« naj stopi na trg pred sodiščem, na desni in na levi bo našel ostanke one dobe, ki je gradila hiše à la secesion. Ta »secesion« je pa poklonil Milčinski tudi ljudem v komediji. Ali ni »secesion« avskultant Radovan, ki išče ljubice, še bolj pa žene z doto in najbolj — avanzmaja za pristava. Morda bo zatajil nekoč vse — samo, da smo pod streho — »in der fünften Rangsklasse«. Njegov prijatelj — odvjetnik Veseljko — ista pesem od druge plati zapeta, in dekle Anica — tudi ta je »secesion«.

Še nekaj je hotel pokazati Milčinski — slovensko gledališče! In pokazal ga je v dovolj verni podobi, kakšno je bilo svoječasno. Beda in strah za bodočnost, ki sili in vodi prizadete v nezaželjene situacije, ki končajo s plemenito cigaro »kubo« v ustih — ampak »štrumfpantel« mora imeti — sicer vse nič ne velja!

Nasmešek nad paragrafi, nasmešek nad malomeščanstvom in nasmešek nad igralskim »cehom« — vse skup so — »Cigani«. Tisti zaresni cigani, ki v komadu nastopajo, to so primes, so cikorija.

Če sem dejal, da so bili »Cigani« igrani na nešteti podeželskih odrih, s tem še nikakor nisem hotel komada omalovaževati. Nasprotno! Ob tej priliki moram ugotoviti, da so »Cigani« presneto težavna zadeva, to pa ravno radi svoje preprostosti in pasivnosti.

Desetletja so minila in zdaj stopajo »Cigani« spet pred rampo. Z njimi stopajo »Rokovnjači« in vsa napol pozabljena doba gledališča — ki je danes obdana z ljubeznivo kopreno spomina, kajti niti Krpanova kobila ne sme šteti v slabo in zlo, če se spomnimo onega, kar je bilo in je še naše.

Ost

Letno poročilo o sezoni 1939-40

A. Upravnik in administracija:

- a) Župančič Oton, upravnik,
- b) Mahkota Karel, administrator, ekonom in nadzornik zgradbe (do 31. januarja 1940),
Darian Ado, generalni tajnik in namestnik udravnika.
Pliberšek Antonija, adm. uradnica in večerna blagajničarka v Drami,
Remec Gizela, pisarniška pomočnica,
Mastnak Maks, sluga.
- c) Računski odsek:
Hočevar Jurij, višji računski inspektor,
Rakovec Rudolf, blagajnik,
Jančar Minka, dnevna blagajničarka in večerna v Operi,
Galovič Vojteh, pomožni knjigovodja.

B. Drama:

Golia Pavel, ravnatelj Drame,
Vidmar Josip, dramaturg.

- a) Režiserji:
prof. Šest Osip, višji režiser,
dr. Kreft Bratko, Skrbinšek Milan.
- b) Igralci:
Cesar Ivan, Drenovec Alojzij, Gregorin Edvard, Jan Slavko, Jan Vida, Jerman Ivan (ekonom od 1. februarja 1940), Kralj Emil, Ivar Ivan, Lipah Franc, Neffat Mira, Plut Josip, Rakar Angela, Rogoz Zvonimir (do 19. aprila 1940 na dopustu v Pragi), Šarič Mila, Vera Marija. — *Kontraktualni*: Boltar-Ukmar Mileva, Bratina Valo, Brezigar Milan, Gabrijelčič Nada, Gradiš Josip, Levar Ančka, Nablocka Marija, Potokar Alojzij, Presetnik Franc, Sancin Modest, Sever Stane, Simčič Vladoša, Slavčeva Maša.
- b) Inspicijenta: Vertin Janko, Brezigar Milan.
- c) Suflezi: Povhe Marija, Kikelj Mira.
- č) Rekviziterka: Coriary Erna.

d) Tehnično osebje:

Gledališki mojster: Leben Viljem, električarja: Premk Adolf, Povhe Franc; telefonist in dnevni vratar: Magerl Josip; frizerja: Cécić Ante, Pipp Marija; kurjač: Bernard Franc; odrski dekoraterji: Brezovar Viljem, Klepec Ivan, Šešek Ivan, Labernik Ignacij, Rotar Vinko, Slavič Franc, Tončič Ludvik; nočni čuvaj: Zadnik Anton; snažilki: Cilenšek Marija, Žerjal Terezija.

Sezona 1939-40 se je začela v drami dne 23. septembra 1939 z otvoritveno predstavo: Medved: Kacijanar.

Drama je odigrala v sezoni 242 predstav, od teh 110 za abonente in 132 izven abonmaja. Vprizorjenih je bilo 34 del, od teh 17 absolutnih premier, 7 repriz in 10 ponovitev iz prejšnje sezone.

Po narodnosti pisateljev je bilo uprizorjenih:

Narodnost	Štev. del	Štev. predstav	Opomba
slovenska	9	51	
srbohrvaška	—	—	
češka	3	14	
poljsko	1	4	
ruska	3	24	
francoska	5	51	
angleški	2	25	
nordijski	2	13	
nemška	4	13	
italijansko	1	4	
madžarski	2	24	
kitajsko	1	9	
grško klasično	1	10	
Skupaj	34	242	

V sezoni je gostovala Drama tudi v Mariboru, Kranju in drugih krajih dravske banovine.

Dramske predstave v Ljubljani je posetilo 69.153 oseb. V tem številu pa niso upoštevane recenzentske in druge brezplačne vstopnice.

Dne 28. decembra 1939 je proslavila Drama 150 letnico uprizoritve prvega slovenskega dramskega dela, Linhartove komedije »Županova Micka«. Uprizorila je ta večer zopet »Županovo Micko« v originalnem slovenskem jeziku takratnega časa.

Dne 8. marca 1940 je bil v Drami recitacijski večer hrvaških književnikov, na katerem so avtorji brali svoja dela. — Maturanti Klasične gimnazije v Ljubljani so uprizorili 31. maja 1940 v Drami Cankarjevo dramo »Jakob Ruda«.

V Drami so režirali:

Režiser	Premiere		Reprize		Ponovitve		Skupaj	
	del	pr.	del	pr.	del	pr.	del	pr.
Bratina Valo	1	5	—	—	—	—	1	5
Debevec Ciril	—	—	1	9	1	4	2	13
Dr. Kreft Bratko	5	41	1	6	2	8	8	55
Lipah Franc	1	10	—	—	—	—	1	10
Skrbinšek Milan	1	13	1	2	—	—	2	15
Šest Osip	8	57	4	45	7	33	19	135
Vidmar Josip	1	9	—	—	—	—	1	9

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavniki: Oton Župančič. Urednik: Josip Vidmar. Za upravo: Josip Vidmar. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Cigani

VESELOIGRA V TREH DEJANJIH (ŠTIRI SLIKAH). — SPISAL FRAN MILČINSKI.

REŽISER: PROF. O. ŠEST.

Sodni nadzornik	Fr. Presetnik
Sodnik	I. Cesar
Radoslav Zajec, avskultant	L. Drenovec
Peter Brenk, sodni sluga	J. Daneš
Dr. Veselko, odvetnik	M. Kaukler
Gospa Pucova, gostilničarka »pri Kroni«	A. Rakarjeva
Anica Pucova, njena hči	N. Gaberjelčič
Rezika, natakarica	Praprotnikova
Cvetan, član slov. drame	B. Peček
Cvetana, njegova žena	M. Nablocka

Godi v majhnem

Čas:

Klobuk model iz leta 1905. Izdel

Njun sinko	***
Crne, v njiju družbi	J. Tiran
Juro Brajdič	L. Potokar
Katarina Brajdič } cigani {	M. Slavčeva
Marija Brajdič }	V. Simčičeva
Danijel Brajdič }	J. Novak
Dr. Pacek, zdravnik	Fr. Lipah
Pisar	Benedičič
Orožnik	Pfeifer
Pismonoša	Božič

ovenskem mestu.

u sičle.

on Gruden Jakopina, Tyrševa 11.

Blagajna se odpre ob pol 20.

Začet ob 20.

Konec ob pol 23.

Parter:	Sedeži I. vrste	Din 25—
	" II.-III. vrste	" 24—
	" IV.-VI. "	" 22—
	" VII.-IX. "	" 20—
	" X.-XI. "	" 18—
	" XII.-XIII. "	" 16—

Lože v parterju	
" v I. redu	
" balkonske	
Dodatni ložni sed	

be)	Din 90—
be)	" 90—
be)	" 60—
parterju	" 20—
I. redu	" 20—
konski	" 15—

Balkon: Sedeži I. vrste	Din 18—
" II. "	" 14—
Galerija: Sedeži I. vrste	" 12—
" II. "	" 10—
" III. "	" 8—
Galerijsko stojišče	" 2—
Dijaško "	" 4—

VSTOPNICE se dobivajo v predprodaji pri gledališki blagajni sklad gledališču od pol 11. do pol 1. in od 3. do 5. ure. Telef. 4611. Predpisana taksa za pokop je vračunana v cenah.

